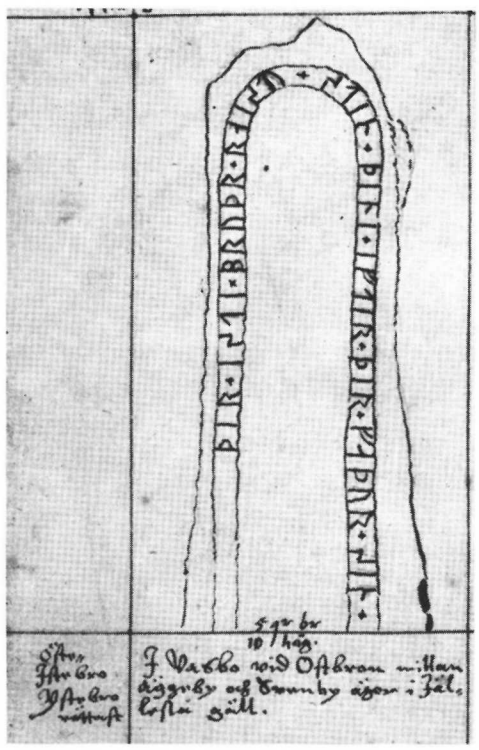

Fig. 24. Vg 16. Tidavads sn, Frölunda, Mellomgården. Efter teckning av Bureus.

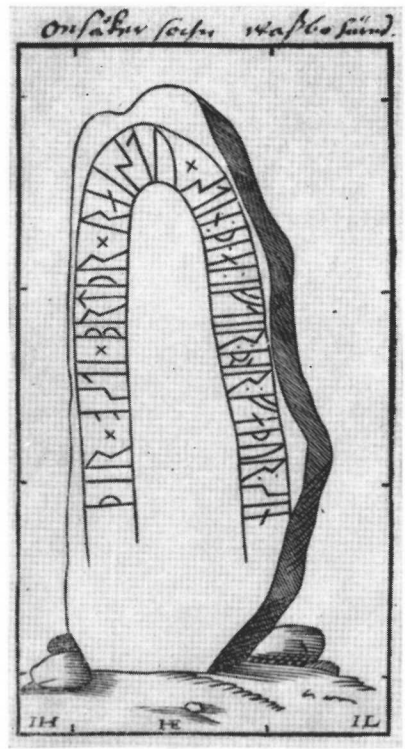

Fig. 25. Vg 16. Tidavads sn, Frölunda, Mellomgården. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 969).

Till läsningen: 10 **t** är säker; bst till vänster är djup och tydlig, bst till höger grundare men tydlig. R. 25 är troligen **s** med mycket kort mellanled. Bst i 29 **t** är svag. Bst till 36 **a** utgår vinkelrätt från hst. — Bureus läser inskriften: **þir** + **isti** × **bruþr** + **raistu** + **stin** + **þini** + **iftir** + **þir** + **faþur** + **sin** + . — Torin: 25 **n**. — Säve 25 **a**.

Uttrycket *þer Asti brøðr* är icke det vanliga, som man däremot finner t.ex. på Vg 3 (*Tummi ok þeʀ brøðr*).

Asti förekommer på Sö 26 och DR 145. I Danmark är det känt endast från Jylland. Några få svenska medeltida belägg finnas, medan namnet i Norge visar tämligen stor frekvens under medeltiden. Till sin bildning är det en kortform till namn med förleden *Ast-* (t.ex. *Astraðr*). Namnet Åste har i denna runinskrift särskilt intresse därigenom, att det troligen ingår i namnet på den 600 m. N om runstenen belägna gården *Åstabron*. Gården har fått sitt namn efter någon närbelägen bro över ån, som utgör Ymsens avlopp i Tidan. Bron, som numera icke kan bestämmas till sitt läge, bör ha haft sin betydelse som förbindelseled mellan Tidavad–Ekby och Svenneby–Hjälstad–Vad.

Efter 34 **r** har ristaren med säkerhet utelämnat en runa, **i** eller möjligen **þ**. Både *Þoriʀ* och *Þorðr* äro vanliga namn i runinskrifter, särskilt det förstnämnda, då däremot gudanamnen enligt de germanska namngivningsprinciperna voro tabu som enkla personnamn. Jfr A. Janzén i *Nordisk kultur* 7 (1947), s. 257.

17. Torsö sn, Skeberga.

Litteratur: B 965, L 1326. Ransakningarna 1667–1684 (tr. i VFT 4: 5–6, 1932, s. 109); J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 10 b, 14; A. Tidström, De Mariestadio (1748), s. 33 (övers. av S. E. Melander, 1933); Anteckningar [början av 1800-talet] i Sundholmska saml. nr 83, s. 13, 57, 58 (Stifts- o. Landsbibl., Skara); B. J. Bredberg, De insula et paroecia Westrogothiæ

Thorsö (diss. 1806), s. 7 f.; J. N. B. [von] Abrahamson, Mærkeligheder paa Runestene (i: Antiqvariske Annaler, 2, 1815, s. 118); P. A. Säve, Berättelse 1862, s. 173 (ATA, tr. i ATS 2, 1869, s. 144); N. Forssell, Torsö (1951), s. 24; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), passim.

Äldre avbildningar: Träsnitt (osign., i Peringskiölds Monumenta och B 965); träsnitt (osign. kopia efter B 965, i Bredberg a.a.).

Runstenen är numera försvunnen och förgäves eftersökt.

Den äldsta, bevarade uppgiften om stenen lämnar pastorn i Torsö församling Petrus Broander i sin relation om fornminnen (i *Ransakningarna*) den 28 jan. 1667: »Jntet finnes här, som ähr *Notabile*, vthan en Lijten Runesteen ståår Söder för rätta Sochne kiyrkion, wed Siöhn som ähr emellan Mariæstadh och Torssöön. Lijtet westersöder vthj siöhn, något ifrån Landet, Ligger it Skiähr, och en steenhoop samman kastader, Men ingen weet berätta huru han ähr i hoopa kommen.» År 1735 meddelar borgmästaren i Mariestad J. Wollin med avseende på denna sten: »En [runsten] på Torssö wid siöstranden». I A. Tidströms dissertation 1748 användes runstenen som argument vid bedömandet av vattenståndsförhållandena i Vänern: »*Venerum* autem haud multo majorem, antiquitus in suo sinu, fovisse aquarum copiam, vel inde in aprico positum esse, tuti concludimus, quod ad litora insulæ *Thorsön* cippus quidam runicus, palmam fere antiquitatis reportans, duobus tantum cubitis supra planitiem aquæ, prout ejus altitudo est observata annis 1729. & 1745, elevatus est.» Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har följande påskrift: »på Torssön wid Mariestad, Wassbo härad» (B 965: »På Torsön vid Mariestad»). N. Kullman (kyrkoherde i Torsö 1732 till sin död 1773) antecknar (enligt avskrift i Sundholmska saml. 83, s. 13): »En Runsten med åtskilliga Ättebackar äro vid Sjöberga.» B. J. Bredberg, som i sin sockenbeskrivning 1806 redogör för stenens inskrift, meddelar, att den finnes »in *Foglö* vel in latere occidentali, prope *Boda*». Denna uppgift återger J. G. Liljegren: »Foglö, vid Boda.» Boda ligger c:a 2 km V om Skeberga på den med Torsön sammanhängande ön Fågelö. Det finns emellertid skäl att icke fästa för stort avseende vid Bredbergs lokaluppgift. Han visar beträffande själva inskriften tydligt sitt beroende av *Bautil*, och man letar förgäves efter något bevis för att han verkligen sett stenen. Troligen beror uppgiften på något missförstånd. Enligt en uppgift i Sundholmska samlingarna 83, s. 57 (början av 1800-talet), skulle förklaringen till stenens försvinnande vara att den »blef förstörd af Lieut. Carl Svensson Hjerta på Skeberga, och nyttjad vid et Brygghus upbyggande». Detta måste i så fall ha skett före 1772, då Hjerta dog. Under senare hälften av 1700-talet omfattade Skeberga även vissa gårdar i Boda (jfr N. Forssell, *Torsö*, 1951, s. 58). Stenen efterforskades 1862 förgäves av Säve.

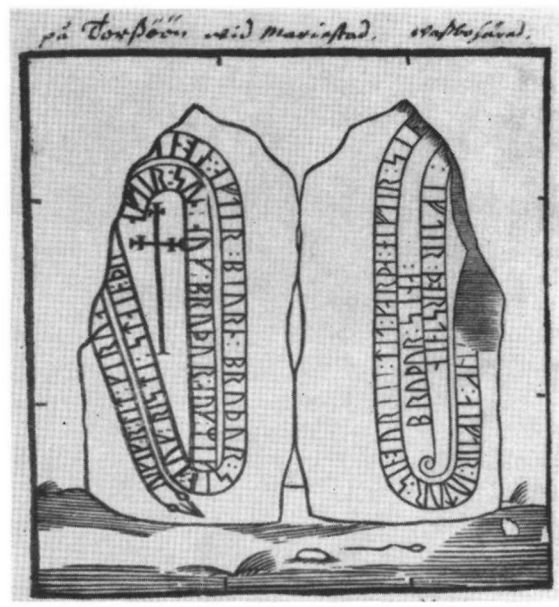

Fig. 26. Vg 17. Torsö sn, Skeberga.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 965).

Uppgift om stenmaterialet saknas. Träsnittet hos Peringskiöld visar, att runstenen har varit c:a 1,3 m. hög och 0,65 m. bred. Den har sålunda varit relativt liten. Den har burit en på två sidor ristad inskrift, anordnad i en från ormhuvudet fortlöpande slinga, som bilden schematiskt utvisar. I omedelbar följd efter hela ormslingan läses nedifrån och uppåt den högra bildens andra vänstra rad samt slutligen den vänstra bildens innersta båglinje, den som börjar strax ovanför den vänstra korsarmen och sedan böjer nedåt utefter korsets högra sida.

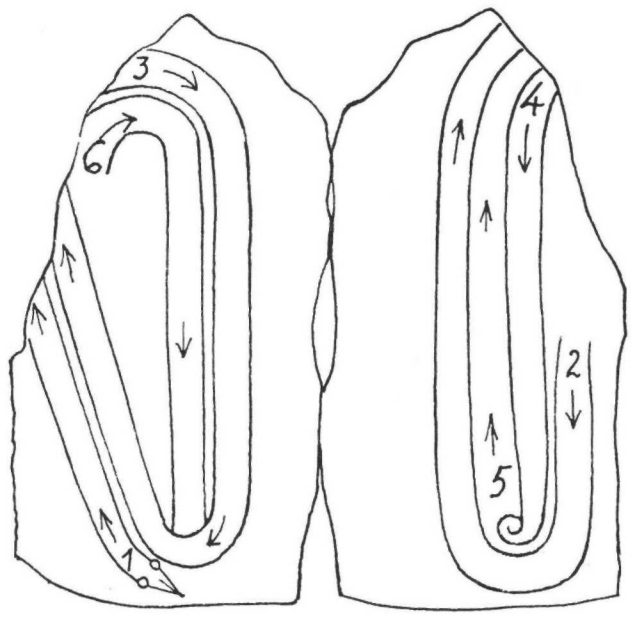

Fig. 27. Vg 17. Torsö sn, Skeberga. Läsföljden.

Inskrift (enligt träsnittet hos Peringskiöld):

uikikr : lit : kirua ... - - - k : aiftir : iutur : sino ur - - - : tit : karþa : aiftir : sin ... - non : aftir :
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60

biurn : bruþur : sin : auk : risti : stain : þ - - ... : iftir : þorstain | bruþur : sina : | aftir : sun : auk :
65 70 75 80 85 90 95 100 105 110 115 120 125

bruþur : auk : mik
130 135 140

Vikingʀ let gærva ... æftiʀ dottur sina ... let gærva æftiʀ ... æftiʀ Biorn, broður sinn, ok resti sten þ[enna] æftiʀ Þorsten, broður sinn; æftiʀ sun ok broður ok mag.

»Viking lät göra ... efter sin dotter ... lät göra efter ... efter Björn, sin broder, och reste denna sten efter Torsten, sin broder; efter son och broder och måg (frände).»

Till läsningen: Flertalet runor äro på bilden tydliga, men somliga av dessa synas vara fellästa av den okände tecknaren. Då stenen dessutom synes vara något skadad, och man icke heller med absolut visshet kan avgöra, om ytterligare några runtecken funnits på stenen, där nu kontaktpunkterna mellan de båda bilderna ligga, är det svårt att ge en säker transkribering och tolkning av inskriften. På bilden osäkra eller icke tydbara runtecken äro: 15–17 tre huvudstavar, 36–38 tre huvudstavar, 56 hst, 93–94 två huvudstavar. Av tecknaren felaktigt uppfattade runtecken äro utan tvivel r. 25, 39, 45, 117.

Hur man skall supplera inskriften är ovisst. Jungner har föreslagit en rekonstruktion, som på många punkter torde ha fog för sig: **a̤i̤ri̤kr : lit : kirua [: bru :]þi̤sa̤ : iftir : t̤utur : sino : a̤ṳk in : lit : karua : aiftir : sun [: s]in : in : aftir : biurn : bruþur : sin : auk : risti : stain : þi ... : iftir : þorstain [: mak :] bruþur : sina : aftir : sun : auk : bruþur : auk : mak**. Det inledande namnet har Jungner förändrat med hänsyn tagen till ett av honom själv, delvis i anslutning till N. Beckman, supponerat samband mellan inskrifterna på Vg 2, 4 och 17, byggt på antagna släktskapsförhållanden mellan de på stenarna namngivna personerna (se bl.a. *Fornvännen* 1925, s. 131 f., samt 1927, s. 49 f.). Grunden för antagandet är emellertid synnerligen vacklande och kan icke anses motivera namnförändringen ifråga. Jfr Vg 2 och Vg 4.

Om mansnamnet *Vikingʀ*, belagt på runinskrifter från Småland, Södermanland och Uppland, se Sö 182.

Trästena sn, Säckestad.

I K. Torins *Register 1875* över försvunna runstenar (VFA) finns av hans hand följande anteckning: »Säckestads gärde, enligt Sundholms saml. skulle der finnas en 7 aln. hög runsten.» Följande notis i *Sundholmska samlingen, Trästena socken* (slutet av 1700-talet, Stifts- och Landsbibl., Skara), gäller tydligen samma sten: »På åkergärdet vid Säckestad står en hög Runsten uprester, hvilken finnes afritad uti K Antiqu Archivo i Stockholm.» Den av prosten O. Sundholm omnämnda teckningen har icke kunnat anträffas. Det tycks vara samma sten som omtalas i *Ransakningarna* 1667 (Fägre församling): »En Runesteen står der wijdh Herresätet, hwars bookstäfver af regnet och solen äre mest fördärfwade, at ingen dem läsa kan.» Någon runsten finns icke registrerad i K. E. Sahlströms fornminnesinventering 1921 (ATA), och stenen efterforskades förgäves 1956.

Ullervads sn, Torstenstorp, se Vg 2.